

15. DOKUMENTUM

Jászi Oszkár:¹²⁷

A NÉPSZÖVETSÉG JÖVŐJE

Forrás: Századunk, 1936. pp 8–11.

*

Nem akadt az újabb időben vitás kérdés, amely annyi érdeklődést és izgalmat ébresztett volna, mint a Népszövetség jelenlegi törekvése, hogy akaratát rákényszerítse Olaszországra, amelyet a háborús viszályban támadónak nyilvánított. Ennek az ellentétnek erkölcsi vonatkozásaival Mr. Remnie Smith¹²⁸ foglalkozott e helyen. Joggal hangsúlyozta, hogy ebben az ellentétben a Nemzetek Szövetségének és a Kellog-egyezménynek¹²⁹ a szelleme, a törvényes alapra helyezett nemzetközi rend küzd a történelmi államok régi szellemével, amely már legalább hatezer esztendő és amely a háborút, ha az államok alapvető érdekei összeütköznek, a nemzeti politika egyetlen eszközének tekint. A kérdés ez: elképzelhető-e az államok közt másfajta biztosság, mint az, amely erőszakon alapul? Lehetséges-e a lényegbe vágó ellentétek bírósági elintézése, tekintet nélkül az összeütköző államok anyagi és katonai erejére?

Visszafojtott lélegzettel várja a megkínzott emberiség, hogy a Nemzetek Szövetségétől ezekre a kérdésekre választ kapjon. A mult tapasztalatai megrendítették a közvélemény nagy részének bizalmát a genfi intézmény hatékonysága iránt. Gyakorlati nézőpontból a kérdés a következő: a túlnyomó többséggel elhatározott szankciók segítségével a Népszövetség valódi, avagy csak színleges küzdelmet folytat-e céljáért? Ez a cél a nemzetközi erkölcs szempontjából a megtámadott ország területi épségének helyreállításában és abban állana, hogy a támadó visszavonulása után megfelelő kártérítést szolgáltatson az okozott sérelmekért. Magától értetődik, hogy ezt az eszményi mértéket ama körülmények között, amelyek

¹²⁷ Jászi Oszkár (1875–1957) 1919-ben történt emigrációjáig (amikor a Tanácsköztársaság elől Bécsbe menekült) a magyar polgári radikálisok vezéralakja. 1906 és 1918 között a Huszadik Század c. folyóirat főszerkesztője. 1925-ben az Egyesült Államokba költözött és egy kis egyetem, az Oberlin College politológia tanára lett. Itt hangzott el az alábbi előadás 1935. december 17-én.

¹²⁸ Korábban angol munkáspárti képviselő.

¹²⁹ A Briand-Kellogg paktumot 1928-ban Párizsban írták alá. Ez mondta ki először a háborúnak, mint a nemzetközi politika eszközének a tilalmát. Az egyezményhez Olaszország is csatlakozott.

a Népszövetségre nézve fennállanak, jelenleg alkalmazni nem lehet. A legtöbb, ami remélhető, hogy a támadó végcéljának feladására kényszeríthessék, hogy a megtámadott ország szuverénitását respektálják és hogy minden nemzet érezhesse egy újabb imperialista törekvés meghiúsulását.

Ezekből a szempontokból kell megvizsgálni a Gentben végbemenő eseményeket. Két szempont van jelenleg, amelyekből a Liga¹³⁰ célját és eljárását meg szokták ítélni. Igyekezzünk e kétféle magatartást a lehető legpártatlanabban egymással szembe állítani.

A Liga idealista barátai azt mondják: „... A Liga kudarca Mandzsukuo esetében¹³¹ nem szervi gyengeségének volt következménye, hanem annak, hogy nem volt gyakorlata ily viták kezelésében, hogy az ázsiai színhely távol volt és hogy a gazdasági válság minden országra ránehezedett. Elenben az abessziniai ügyben más a helyzet és a Liga támogatói tisztában vannak azzal, hogy a múlt kudarcai után a Liganak most erős elhatározást és komoly akaratot kell mutatnia. Ami civilizációnk kapujánál történik, az felkelti minden tisztességes ember tiltakozását. Ma, a huszadik században nem tűrhetők tovább a gyarmati terjeszkedésnek e brutális eszközei. Továbbá, ha a Liga ez alkalommal kudarcot vall, az ajtó nyitva áll a holnapi hatalmasabb támadónak és az államok nem találhatnak más módon biztosságot, minthogy állig felfegyverkeznek. Ismétlődne a régi történet, mégis azzal a különbséggel, hogy a Liga veresége az emberiség vereségét jelentené, a nyugati művelődés bukását és a történelem sötét korszakának feléledését.”

Visszont másfelől a realiztikus észjárású emberek, akik egész életükben megszokták a politikai hatalom játékaival a macchiavellisztikus diplomáciát, a Liga jelenlegi problémáit egészen más világításban látják. Az ő gondolatmenetük a következő: „... Ne csaljátok magatokat. Ami a Ligában történik, az csupán Nagy-Britannia imperialista politikájának új fejezete. Az angol konzervatív államférfiak nem sokat törődtek a Liga céljaival és érdekeivel addig, amíg az ő világbirodalmuk csupán akadémikus kapcsolatban állt ezekkel. Nem követeltek szankciókat Japán és Paraguay¹³² ellen. Nem érdeklődtek az iránt, hogy a nemzeti kisebbségek a békeszerződések ellenére mennyit szenvednek; imádták az olasz miniszterelnököket és lelkesen támogatták a harcias diktatúrákat. Most ugyanezek az államférfiak újra felfedezték jogérzéküket, abban a pillanatban, amikor egy imperialista terjeszkedés az ő világbirodalmukat, vagy legalább is annak rendkívüli presztízsét fenyegeti. Egyszerre megfelelő eszköznek találják a

¹³⁰ Liga = Népszövetség (az angol *League of Nations*-ből).

¹³¹ Japán 1931-ben foglalta el Mandzsúriát (Kína).

¹³² Az ún. „chaco-i háború” 1932-ben tört ki Paraguay és Bolivia között.

Népszövetséget arra, hogy a nemzetközi igazságosság glóriája mögé rejtse imperialista céljait. Ismétlődik a régi történet, az örök angol képmutatás: „Istenről beszélnek, de gyapotot értenek alatta.” Ezenfelül a lordok aggódtak választási sikerükért és minthogy 11 millió brit a híres békeszavazás alkalmával a Népszövetség feltétlen támogatása mellett adta szavazatát, tisztában voltak azzal, hogy kudarcot vallanak a választáson, ha nem foglalnak határozottan állást a Liga mellett. Az a játék, amelyet Genfben űznek, aránylag könnyű. Minden kisebb nemzet, néhány kivétellel¹³³ világosan látja, hogy jövője összefügg a nemzetközi biztonsággal és Ligában résztvevő másik két nagyhatalmat ugyanez a megfontolás vezérli. Hitler fenyegető árnyékában a haladó francia közvélemény tudja, hogy a francia hatalom egyetlen lehető erkölcsi alapja a nemzetközi szolidaritás támogatása; Oroszország pedig az ellenséges Japán és Németország közötti veszélyes helyzetében pillanatnyilag feladta a világforradalmi eszméket és szintén mindenképpen meg akarja őrizni a békét.¹³⁴ De lássuk csak, mi történhetik. Vagy egy újabb világháborúval állunk szemben a brit imperializmus javára és a francia status quo megőrzésére, vagy az angol és francia diplomaták megfelelő formulát fognak találni, hogy annyit adjanak Olaszországnak, amennyi szükséges ahhoz, hogy belső helyzete meg ne rendüljön. És akkor Jorda szegény oroszlánya, az abesszin császár kénytelen lesz legnagyobb diplomáciai nyomás alatt öncsonkítást elkövetni és még hozzá megköszönni a Népszövetségnek azokat a szolgálatokat, amelyeket redukált szuverénitása érdekében tett. Nem ez volt-e a jelentősége a Hoare-Laval békejavaslatnak?¹³⁵

Azt kérdeik önök, hogy a kétféle beállítás közül melyik igaz? Úgy gondolom, mind a kettőben van az igazságnak bizonyos eleme. Itt valóban a régi hatalmi politika erői küzdenek egy új nemzetközi elgondolás erőivel. Az, hogy a vezető hatalmak érdekei megfelelnek az Abesszínia melletti állásfoglalásnak, még nem jelenti szükségképp azt, hogy e hatalmakat képmutató megfontolások vezérlik. Ellenkezőleg: egyedüli reményünket, amelyet a nemzetközi igazság iránt táplálunk, abba a ténybe vetjük, hogy minden nemzet becsületes és józan érdeke igenis összeegyeztethető valamennyiük szövetkezésével. És ha a brit kormányt valóban a 11 millió békeszavazat befolyásolta és a választók nyomása kényszerítette a Liga

¹³³ Egyértelmű célzás Albániára, Ausztriára és Magyarországra, akik nem vettek részt a szankciókban.

¹³⁴ Úgy tűnik, Jászi Oszkár itt téved, mert levéltári források arra utalnak, hogy a Moszkva irányítása alatt álló Kommunista Internacionálé a háborús feszültséget ki akarta használni további agitációs célokra.

¹³⁵ Samuel Hoare angol és Pierre Laval francia külügyminiszter béketervéről van szó. Ld. a 9. dokumentumot.

támogatására, ez reményteljes jelnek tekinthető, minthogy ez az egyetlen út, amely a Liga megbízható megalapozásához vezethet. Nyilvánvaló, hogy a népszövetségi egyezmény mindaddig papírrongy marad, amíg nem áll mögötte a civilizált emberiség nagy többségének öntudatos, szervezett és lelkes támogatása. Amíg a világ vezető államainak közvéleménye nem oly világosan kikristályosodva és erélyesen támogatja a Ligát és annak módszereit, mint az Angliában történt, hiú hit, hogy jelentékeny lépés történhetik a béke biztosítására.

Sajnos, ezt az alapvető igazságot gyakran félreértik a Liga legfőbb támogatói is, különösen itt Amerikában. Gyakran halljuk, hogy a főprobléma az, hogyan lehetne megfelelő szerkezetet teremteni és hogy a Liga eddigi kudarcát jogi és közgazdasági kereteinek elégtelensége okozta. Ez nem felel meg a valóságnak. Papíron a Liga minden eszközzel rendelkezik, amely szükséges a világ új rendjének biztosításához, ha ezeket az eszközöket működésbe is tudják hozni. De a Liga önmagát nem helyezheti működésbe. Élő szervezet helyett egy automatát teremtettünk megfelelő mozgató erő nélkül. Ne feledkezzenek meg róla, hogy semmiféle társadalmi szervezet sem cselekedhetik hathatósan tagjai akaratának egysége nélkül. Ily akarategység megteremtése a Liganak döntő problémája.

De hogyan történhetik ez? Csupán a tagállamok törekvéseinek és céljainak homogeneitása, érdekeiknek bizonyos összhangja, továbbá a nemzetközi tisztesség és erkölcs közös törvénykönyve alapján. Éppen ezek az elemek hiányoznak azonban sajnálatraméltó módon. Nincs olyan politikai alchimia, amelynek segítségével egységes és hősi cselekedetre lehetne oly államokat egyesíteni, amelyeknek gazdasági érdekei reménytelenül szétágazók; oly nemzeteket, amelyek uralkodnak és oly nemzeteket, amelyek uralom alatt állanak; nemzeteket, amelyek demokráciában és nemzeteket, amelyek a diktatúra korbácsa alatt élnek; nemzeteket, amelyek elfogadják az egyetemes testvériség stoikus és keresztény eszményét és nemzeteket, amelyek dicsőítik az egyenlőtlenséget és a fajták leigázását.

A Népszövetség kezdettől fogva gyenge volt, mert tagjainak alapvető magatartásában eltérések mutatkoztak. Céljaiból és módszereiből hiányzott az egység. Mintha csak az lett volna a feladata, hogy agyonhallgassa a nyíltan látható nehézségeket és ellentéteket. Az olasz miniszterelnök 1927 júliusában a következőket mondotta: „Kijelentem, hogy tíz éven belül Olaszországra sem önmaga, sem az idegen nem fog ráismerni. Hogy elérhessük célunkat, adott pillanatban 5 millió embert kell tudnunk felfegyverezni; meg kell erősíteni hajóhadunkat és repülőgépeinknek oly hatalmasoknak kell lenniük, hogy motorjaik zaja elnémítson minden más hangot és repülőgépeink szárnyai épúgy elfedjék a napot, mint Xerxes nyilai. Akkor, 1935 és 1940 között, amikor elérjük a döntő időpontot az

európai történelemben, képesek leszünk arra, hogy hangunkat hallassuk és végre elismertessük jogainkat.” És senki sem akadt Genfben és a Népszövetség mai szervezete mellett nem is akadhatott, aki megkérdezte volna, hogy az ily kijelentések hogyan egyeztethető össze a népszövetségi egyezmény szellemével.

Gyermekes elképzelés, hogy a béke védelmére felépítendő szervezet oly kormányokból állhat, amelyek hallgatagon vagy nyíltan aláássák a békét. Ugyanez a zavaros filozófia teszi lehetővé, hogy egynémely békeapostol alapvető nemzetközi szerződések megszegőit igyekszik a Népszövetségben megtartani, vagy oda visszacsalogatni.¹³⁶ Ily módon a Liga egyre nagyobb lehet, egyre monumentálisabb épületekkel rendelkezhetik, még több bizottságot és albizottságot szervezhet, mindig ékesebben szóló professzorokat és klubhölgyeket számíthat támogatói közé, de mindig automata marad. Ma, a kegyetlen nemzetközi atmoszféra súlyos nehézségei között a Népszövetség harcképtelen. Egy mindent felölélő, de alaktalan és őszintétlen Liga helyett többet érne egy kisebb Liga, amely elszántan tudatában van céljának és módszereiben őszinte.

A Liga most történetének döntő szakaszába lép. Meg kell mutatni úgy az őt csodáló, mint kétkedő barátainak, hogy célja egységes és hogy tud cselekedni. Lehetséges, hogy híján van az egyhangúságnak és együttműködésnek, amely szükséges ahhoz, hogy végcélját elérje, de még egy esetleges kudarc esetében is jobban látnám biztosítva a Liga jelentőségét, ha küzdelme őszinte és bátor volna, nem pedig látszatharc csupán, amelyet képmutató módon lepleznek.

Az igazi veszedelem abban áll, hogy a Liga esetleg becsületlenül vall kudarcot, ha ugyanis a vezetőhatalmak félrevezetik a világot azzal, hogy a Liga meghódolását az egység hiánya tette szükségessé. Ebben az esetben a Liga helyrehozhatatlanul ki fog múlni, legalább is minden gondolkodó és tisztességes ember véleményében. Reméljük, hogy a Liga valódi győzelmet fog aratni, a szónak igaz értelmében, vagy legalább is becsületes kudarcot fog szenvedni, amely a világ közvéleményében felébreszti a vágyat egy hathatósabb szervezet, valamint aképviseleti és álképviseleti kormányok éberebb ellenőrzése iránt.

¹³⁶ Utalás Németországra, amely 1933 óta nem vett részt a Népszövetség munkájában, de hivatalosan csak 1935-ben lépett ki onnan.